

Salvador Dalí vist per la seva germana - Anna Maria Dalí

L'any 1983, arran d'un treball universitari sobre Salvador Dalí, vaig passar un parell de tardes parlant amb la seva germana Anna Maria (Figueres, 1908 – Cadaqués, 1989), a la casa familiar de Cadaqués, davant la platja d'Es Llaner. En els seus ulls hi vaig veure la mateixa determinació que en els del seu germà.

L'any 1942 Salvador Dalí va publicar als Estats Units *Vida secreta*, una barreja d'autobiografia i ficció on es presenta com un geni ja des de l'etapa uterina. En aquest llibre, la vida familiar és reduïda a la mínima expressió o és presentada des d'una òptica negativa, mentre que la seva musa Gala apareix rutilant, prefigurada ja des d'abans que es coneguessin. Decebuda per la tergiversació d'una trajectòria vital que ella coneixia de primera mà, Anna Maria Dalí va decidir escriure un llibre per contraposar els seus records “de debò” als “falsos” records del germà. El va escriure en català, tot i que es va publicar primer traduït al castellà (*Salvador Dalí visto por su hermana*) l'any 1949, i al francès (*Salvador Dalí vu par sa soeur*) el 1960. Vam haver d'esperar fins a l'any 1988 per llegir l'original català a l'edició de Columna amb el títol *Noves imatges de Salvador Dalí* (ja que incloïa documentació complementària). El 2012, Viena Edicions el va publicar amb el títol original, *Salvador Dalí vist per la seva germana* i algun material afegit, amb un pròleg de Mariona Seguranyes que explica amb detall les intencions, les vicissituds i les concrecions del projecte inicial.

Es conserva el valuós exemplar de *Vida secreta* ple de comentaris al marge escrits per Anna Maria Dalí. Des d'aquest punt de vista, *Salvador Dalí vist per la seva germana* es pot considerar com una llarga anotació al marge de *Vida secreta*. Anna Maria va publicar tres llibres més, de prosa evocativa i temàtica local (*Tot l'any a Cadaqués*, *Des de Cadaqués*, *Miratges de Cadaqués*), però és coneguda sobretot pel que va dedicar al seu germà, basat en els seus records i també en el diari personal que havia escrit durant la joventut.

Nascuda quatre anys després que el seu germà, Anna Maria Dalí va ser un testimoni privilegiat de la infantesa, l'adolescència i la joventut que el pintor i escriptor mistifica a *Vida secreta*. El llibre que ella li dedica descriu una família càlida i convencional, que es troba molt lluny de les evocacions hiperbòliques del germà. Fins que Salvador es trasllada a Madrid a estudiar, el contacte entre els dos germans és intens. Més tard, coincidiran durant les vacances a Cadaqués, en ocasions amb García Lorca, amb qui es formarà un curiós triangle: Anna Maria estava fascinada pel poeta

granadí, el qual, al seu torn, estava enamorat de Salvador, que només estimava l'art i a si mateix. Tant Anna Maria com García Lorca es poden entendre com fases successives en la pintura de Salvador, que a partir de 1929 seran eclipsats per Gala.

Per Anna Maria, 1929 és l'*annus horribilis*. El seu germà inicia les relacions amb Gala (dona casada i notòriament promíscua), entra de ple en el moviment surrealista (que exalta i practica la immoralitat), exposa el retrat on ha escrit que escup sobre el retrat de la seva mare morta i participa en el guió de l'anticlerical *Un chien andalou*. El 1929, en fi, Salvador és expulsat de la família. Anna Maria es queda amb el pare, i també amb els quadres del seu germà que hi ha a la casa. El trencament és alhora ideològic, econòmic, estètic i sentimental, i amb els anys es farà més agre i adoptarà l'aire d'una tragèdia grega. Després de tants anys en harmonia, els dos germans s'ignoraran i es difamaran sense pietat durant dècades. El 1983, amb motiu de la retrospectiva a Madrid, ell encara tindrà unes paraules dures per a la família. En el llit de mort es negarà a veure la seva germana; ella el sobreviurà tan sols uns mesos.

Salvador Dalí vist per la seva germana és com un evangeli apòcrif, ja que reflecteix els fets que ja coneixem però des d'un altre punt de vista. Per reforçar els arguments, l'autora aporta documents poc coneguts del germà i cartes de García Lorca. Avui dia, després de tantes aproximacions i de l'exhaustiva biografia d'Ian Gibson, el llibre ha perdut interès, però en el moment en què va aparèixer va aportar una nova visió d'un artista conegut a tot el món. S'entén, doncs, que a Salvador l'irrités, ja que erosionava la imatge oficial que ell havia construït a *Vida secreta* i que anava consolidant a cada entrevista.

El valor del llibre és més testimonial que literari. De fet, un parell d'editorials el van rebutjar. Si a *Vida secreta* el germà expressa un cinisme egocèntric amb una sintaxi torrencial, la germana proporciona una aproximació angèlica amb una prosa melosa i anodina. Així, recorda la participació de Salvador en la carrossa de la cavalcada dels Reis, en el cartell de les Fires de Figueres, en el pessebre familiar. Rememora els jocs infantils, les primeres exposicions, l'aparell de cinema casolà, la primera xicota del seu germà, els estius a Cadaqués i els Nadals a Barcelona. En el repartiment genètic, Salvador es va quedar el geni, i Anna Maria la humanitat.

A les versions dels dos germans hi trobem coincidències (el pare temperamental, les àvies bonifàcies, el Cadaqués edènic) i imatges que completen l'autobiografia de Salvador, com ara el viatge familiar a Madrid i a París, o anècdotes tan significatives com la decepció que s'enduu el petit Salvador la primera vegada que veu els bombers:

“Això no són bombers, això són pobres” -anys a venir, reivindicarà l’art *pompier*, representat avui dia en el seu Teatre-Museu.

Figueres, finalment, és rescatada de la visió que li inflingeix Salvador a *Vida secreta*. Escriu Anna Maria: “L’any 1916 era una ciutat oberta, lluminosa, liberal, extrovertida i senyorívola, amb una inquietud intel·lectual que l’ennoblia”. Per ella, el seu germà no és pas un cas singular, tan sols el més rellevant d’un seguit de personatges com Fages de Climent, Jaume Miravittles, Alexandre Deulofeu, Josep Puig Pujadas, Gabriel Alomar, Joan Subias o Jaume Maurici (autor del pròleg a la primera edició).

La llengua d’Anna Maria Dalí és ortodoxa, potser candorosa, amb algun encert dialectal. L’autora es veu a si mateixa com un “trompitxol”, mentre que el seu germà es “rebec”, “tossut com una banya de marrà”. García Lorca, de la seva banda, té una figura “carrada”. Resulta difícil esbrinar fins a quin punt l’estil és d’Anna Maria o del seu mentor Manuel Brunet (un dels éssers humans més odiats per Salvador Dalí). De fet, en les cartes que s’envien, els Dalí s’escriuen en castellà. El 1983, quan vaig sortir de casa d’Anna Maria Dalí, duia a la mà un exemplar de l’edició francesa d’aquest llibre, on ella havia estampat una dedicatòria en castellà que pot servir per resumir la seva curiosa relació amb les llengües: “Recuerdos que de no haberse dado a conocer en este pequeño libro habrían caído en el olvido”.